

VOORBEELD VAN DE BEHANDELING VAN EEN VEELVORMIGE SOORT.

***Rumex obtusifolius* Linnaeus, 1753. Ridderzuring.**

Overblijvend. Wortels vleezig, vertakt, met vezelige zijwortels. Stengels één of meerdere, meest niet meer dan 1 m hoog, rechtop of bij veelstengelige planten ten deele schuinopstaand of omhooggebogen, meest grof geribd en vaak kantig, in de bovenste helft vertakt en daar bloeiend, na den bloei vaak uit de rozet nieuwe stengels vormend. Rozetbladeren met den steel langer dan de schijf; schijf rondachtig-tot langwerpig-hartvormig, meest 10—30 cm lang, met van boven ingezonken,

van onderen uitspringende nerven, verder meest vlak, zelden aan den rand iets gegolfd of gekroesd, de onderste rozetbladeren aan den top afgerond, de hoogere spitsers; stengelbladeren geleidelijk kleiner, korter gesteeld, minder hartvormig, spitsers, de bovenste tot in de bloeiwijze opstijgend, aan den voet wigvormig en bijna zittend, eivormig tot ei-lancetvormig. Bloempluim breed- tot smal-pyramidaal, de takken uitstaand en opgebogen of meer rechtopstaand, de onderste in het beneden-deel eenmaal vertakt; bloemhoopjes onderaan uiteengeplaatst, naar boven aaneensluitend, alleen de onderste met blad, elk met meest 20—30 bloemen, deze voor en na den bloei neergeslagen. Vrucht dragend bloemdek vrij lang gesteeld, de steel tot $2.5 \times$ zoo lang als het bloemdek, dun, op één-vierde tot één-derde van de lengte met een verdikte geleding en daar vaak iets geknikt; bloemdekbasis obconisch in den steel versmald of iets verdikt; buitenste bloemdeslippen stomp-lijnvormig, tegen de binnenste aanliggend en met den top omhooggekromd; binnenste slippen (valvae) tenslotte langwerpig tot eivormig, meest 4—6 mm lang, sterk generfd maar de nerven niet dik opliggend, aan weerskanten met 0—4 tanden, die zeer verschillend lang kunnen zijn, soms langer dan de breedte van de valvae, niet haakvormig, alle drie of alleen de voorste met verschillend dikken knobbel. Vrucht ong. 2 mm lang, iets grijsachtig bruin.

Rumex obtusifolius is in het geheele land algemeen, waar de grond vruchtbaar en vochtig genoeg is; ze groeit vooral weelderig op stikstofrijken grond, zooals wegekanten, ruige terreinen, om woningen, bij stallen, e.d. Schaduw verdraagt ze beter dan de meeste andere Rumices, zout in den bodem echter weinig.

Verspreiding buiten Nederland: Bijna geheel Europa, ontbreekt in het Noorden van Schotland, in het Zuiden van de zuidelijke Schiereilanden, en komt in Zweden, Noorwegen en Finland alleen in het Zuiden voor; ten oosten van den Oeral komt ze nog in West-Siberië voor. Verder is ze adventief en zelfs ingeburgerd in verschillende andere deelen der wereld.

Rumex obtusifolius is een veelvormige soort, ook in ons land. Een overzicht der Nederlandsche vormen geeft DANSER in Ned. Kruidk. Arch., jaarg. 1925 (1926), 424 sqq., vooral 429—431 (aldaar een drukfout te verbeteren: β te vervangen door γ en twee regels hooger β voor te plaatsen); een overzicht van alle bekende vormen der soort geeft RECHINGER fil. in Beih. Bot. Centralbl., 49 (1932), II, 41 sqq. Aan deze twee overzichten is het volgende ontleend.

I. *Ssp. agrestis* (Fries) Danser, 1926; *R. obtusifolius* var. *agrestis* Fries, 1828; *R. Friesii* Grenier, 1855—56; *R. obtusifolius* ssp. *Rumex Friesii* Rechinger, 1892. Valvae meest 5—6 mm lang, ong. eivormig, aan weerskanten met 3—5 1—4 mm lange tanden. Meest alleen de voorste valva met knobbel. Bladeren van onderen op de nerven en bladstelen kort afstaand behaard.

Verspreiding: hoofdzakelijk West-Europa, niet in Noord-Schotland, in Zweden en Noorwegen alleen in het Zuiden, in Spanje en Italië alleen in het noordelijk deel; oostelijk alleen in West- en Zuid-Duitschland en met een uitlooper tot Hongarij. Adventief in de meeste werelddeelen hier en daar.

Verspreiding in ons land: Verreweg de algemeenste vorm bijna overal waar de soort voorkomt.

Meestal heeft deze ondersoort alleen één (niet zeer dikken) rondachtigen knobbel op de voorste valva, soms hebben ook de andere valvae knobbels. Tusschen de gewone groene planten vindt men nu en dan (in verschillende mate typisch) planten met de onderste bladeren paarsgenerfd. Vandaar de volgende variëteiten:

Var. *unigranis* Danser, 1922, alleen de voorste valva met knobbel.

Var. *trigranis* Danser, 1922, alle drie de valvae met knobbel.

RECHINGER beschouwt de laatste variëteit als de eerste toenadering tot de ssp. *silvester*, mede omdat zij in het oostelijk deel van het verspreidingsgebied algemeener is.

Var. *concolor* Wallroth, 1822; alle bladeren zonder paarse nerven.

Var. *discolor* Wallroth, 1822; bladeren, vooral de onderste, met donker-paarse nerven.

Verder valt te letten op de volgende vormen van twijfelachtige systematische waarde, die nog nadere studie vereischen.

Forma *leptanthes* (De Bruijn) Rechinger fil., 1932; *R. leptanthes* De Bruijn, 1873. Valvae lang tongvormig, geheel aan den voet met weinige lange spitse tanden.

Deze vorm is door DE BRUIJN als soort van 's-Gravenhage beschreven; overeenkomstige exemplaren vond ik bij Franeker. Ik beschouw ze als individueele variaties van tusschenvormen tusschen de twee inheemsche ondersoorten. VON UECHTRITZ beschrijft dergelijke vormen uit Tirol, RECHINGER noemt ze van Thüringen en Argentinië.

Forma *subulatus* (Rechinger) Rechinger fil., 1932; *R. subulatus* Rechinger, 1892. Tandens der valvae langer dan de breedte der valvae.

Deze vorm, door RECHINGER als soort uit Oostenrijk beschreven, schijnt mij niets dan een uiterste der ssp. *agrestis* wat de lengte der bloemdekanden betreft. Bij ons komt ze zeker voor, en ik heb o.m. exemplaren uit Zuid-Limburg gezien, maar ik heb er nooit aantekening van gehouden.

Forma *pandurifolius* Borbás, 1889. Rozetbladeren tenminste ten deele op $\frac{1}{6}$ tot $\frac{1}{3}$ der lengte boven den voet ingesnoerd.

Deze vorm is van Budapest beschreven, en is in en bij Amsterdam gevonden. Haar verspreiding is geheel onbekend.

II. Ssp. *silvester* (Wallroth) Rechinger, 1892. *Rumex sylvestris* Wallroth, 1822; *R. obtusifolius* var. *silvestris* Fries, 1828.

Valvae 3—6 mm lang, tongvormig uitgetrokken, ongetand of met aan weerszijden 1—2 korte tanden, en alle drie met dikken knobbel. Geheele plant kaal. Vrucht-dragende bloeiwijzen dikwijls geelachtig.

Verspreiding: Oostelijker dan de ssp. *agrestis*, vooral in Midden-, Oost- en Zuid-Duitschland en in Rusland, ook in West-Siberië, in West-Duitschland reeds minder typisch.

Verspreiding in Nederland: in zeer typische vormen met kleine kleppen alleen adventief (Zwolle, Goes); algemeen langs de groote rivieren in minder typische vormen met grootere kleppen, aldaar vermoedelijk door het rivierwater uit oostelijker en zuidelijker streken ingevoerd; in nog minder typische vormen in de duinstreek en in Groningen en Friesland. Bovendien op vele plaatsen, waar ze samenkomt met de ssp. *agrestis*, zich met deze vermengend. Opmerkelijk is, dat RECHINGER deze ondersoort niet uit België en Frankrijk kent, en dat ze toch in Nederland overal langs de Maas voorkomt. Op de beharing der bladeren is bij ons nog nauwelijks gelet.

RECHINGER fil. onderscheidt nog een ssp. *transiens* (1932), omvattend tusschenvormen tusschen de ssp. *agrestis* en *silvester*, zooals die hoofdzakelijk voorkomen in een eigen gebied, waar de twee ondersoorten dooreengroeien, en dat zich ongeveer uitstrekt van Zuid-Zweden over West-Duitschland en door Zuid-Duitschland naar den Balkan. Voor ons land heeft de onderscheiding dezer ondersoort weinig zin, omdat, afgezien van enkele adventieve exemplaren, er geen typische ssp. *silvester* voorkomt, terwijl toch zeer vele exemplaren volgens de definities van RECHINGER wel degelijk tot ssp. *silvester* behooren; wilde men bij ons dus zowel de ssp. *silvester* als de ssp. *transiens* aannemen, dan zou de grens daartusschen geheel willekeurig zijn.